

Gdańsk, 19.12.2012

Projekt Case Simulator – Ankieta przedsiębiorcy – podsumowanie zebranych danych

Celem badania było: zebranie informacji merytorycznych potrzebnych do opracowania innowacyjnego narzędzia treningowego - symulacji biznesowej, a także zaangażowanie przedsiębiorców w proces tworzenia tego innowacyjnego rozwiązania.

W badaniu udział wzięło 24 przedstawicieli przedsiębiorstw z Pomorza. Przedsiębiorstwa, do których została skierowana ankieta, reprezentowały różne branże, w tym: turystyka i hotelarstwo, PR, marketing, spożywcza, e-commerce, informatyka, zarządzanie nieruchomościami, budownictwo remontowe i inwestycyjne, usługi dla ludności, branża medyczna, metalowa, telekomunikacja, usługi komunikacji miejskiej, doradztwo w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej i zarządzania, badania rynku i opinii publicznej, sprzedaż, finanse, zarządzanie dokumentami, elektroniczna archiwizacja dokumentów, archiwum elektroniczne, rachunkowość. Reprezentowane były przedsiębiorstwa zajmujące się produkcją, handlem i usługami.

Ponadto uczestniczące przedsiębiorstwa dobrano w taki sposób, aby pochodziły z różnych części województwa pomorskiego, a więc i z obszaru trójmiejskiego, i z mniejszych miast oraz obszarów wiejskich.

Osoby ankietowane pełniły różne funkcje w przedsiębiorstwie – 21 z nich pełniło funkcje zarządcze, 3 osoby były doświadczonymi pracownikami wydelegowanymi przez zarządzających do wypełnienia ankiety ze względu na ich głęboką znajomość zagadnienia i zrozumienie specyfiki działania firmy.

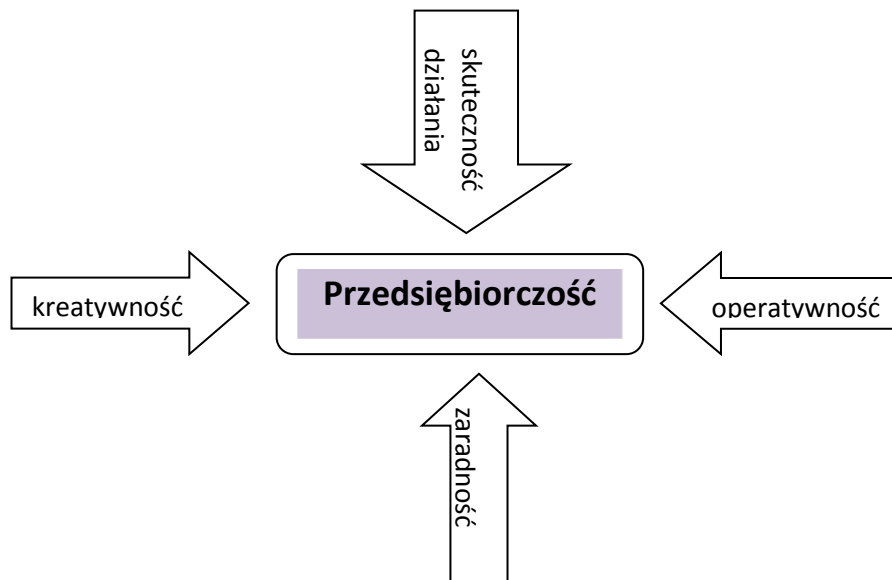
Wśród respondentów znalazło się 62,5% mężczyzn i 37,5% kobiet. Proporcja ta odzwierciedla dominację mężczyzn wśród właścicieli/pracowników zarządzających, jednak warto jest zauważyć, iż odsetek kobiet-respondentów ankiety przewyższył średnią ogólnopolską (wg raportu PARP „Przedsiębiorczość kobiet w Polsce 2011” kobiety stanowią tylko 29% pracodawców).

Respondenci odpowiedzieli na 39 pytań. Na kolejnych stronach przedstawione zostało podsumowanie udzielanych odpowiedzi.

Pytanie 1. Co Pani/Pana zdaniem oznacza przedsiębiorczość? – proszę podać 3 skojarzenia.

Kreatywność, skuteczność działania, operatywność i zaradność – to najczęstsze odpowiedzi respondentów:

Diagram 1. Przedsiębiorczość według ankietowanych

Poza tymi skojarzeniami pojawiło się wiele innych definicji, które można pogrupować w kilka kategorii.

Najliczniejszą grupę stanowiły odpowiedzi związane z kreatywnością, odwagą, gotowością do podjęcia ryzyka, umiejętnością poszukiwania rozwiązań i radzenia sobie z problemami:

- gotowość do podejmowania ryzyka,
- skłonność do podejmowania ryzyka,
- ryzyko,
- umiejętność wykorzystania pomysłów i podejmowania ryzyka,
- odwaga,
- kreatywność w poszukiwaniu i wdrażaniu nowych rozwiązań budujących przewagę konkurencyjną na różnych poziomach,
- poszukiwanie rozwiązań,
- szukanie nowych kierunków działania,
- szukanie nowych rozwiązań nawet w trudnych sytuacjach,
- radzenie sobie z trudnościami na rynku zleceń,
- sprawność radzenia sobie z problemami,
- odporność na stres i umiejętność szybkiego podejmowania decyzji,
- zdolność do szybkiej reakcji na zmieniające się warunki rynku,
- umiejętność odnajdywania sposobów na zaspokojenie potrzeb rynku.

Kolejną najliczniejszą grupę stanowiły odpowiedzi związane z pracowitością, zaangażowaniem i nastawieniem na realizację celu:

- aktywność i dynamizm w działaniu,
- inwencja,
- inicjatywa,
- nieustępliwość,
- niezależność,
- obrotność,
- pracowitość,
- odpowiedzialność,
- zaangażowanie,
- determinacja w osiąganiu celów oraz pracowitość,
- wytrwałość w dążeniu do celu,
- nastawienie na cel/zysk,
- stawianie i realizacja celów biznesowych.

Respondenci wskazywali także często na kwestie związane z zarządzaniem firmą i jej zasobami:

- koordynacja,
- organizacja,
- organizacja przedsiębiorstwa,
- prowadzenie firmy,
- strategia działań,
- umiejętne dysponowanie zasobami,
- zarabianie pieniędzy zgodnie z zasadami etyki,
- zdolność do samodzielnego gospodarowania i generowania korzyści,
- sprzedawanie usług,
- analityka,
- optymalizacja kosztów prowadzenia firmy,
- pomnażanie zasobów,
- pozyskiwanie środków i klienta,

a także na kwestie związane z zarządzaniem ludźmi:

- zdolność budowania sprawnie działających struktur organizacyjnych,
- umiejętność dyscyplinowania pracowników do prawidłowego działania na rzecz firmy,
- zatrudnianie ludzi,
- zdolność przewodzenia i współpracy z ludźmi.

Wśród pozostałych odpowiedzi znajdują się:

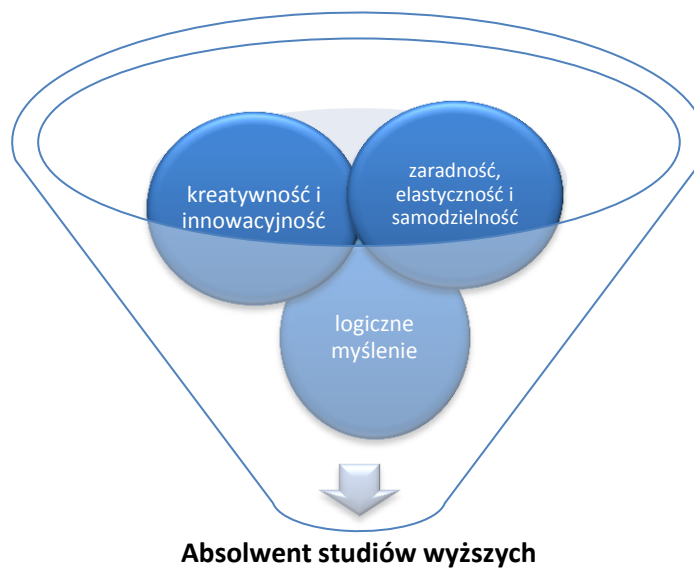
- rozwijanie umiejętności,
- rozwijanie zainteresowań biznesowych,

- umiejętność współistnienia i współżycia z otoczeniem,
- wiedza o rynku,
- wszechstronność.

Pytanie 2. Jakich umiejętności związanych z przedsiębiorczością oczekuje się od absolwenta studiów wyższych?

Najczęściej pracodawcy wskazywali na cechy przedstawione na poniższym schemacie:

Diagram 2. Umiejętności związane z przedsiębiorczością oczekiwane u absolwentów

Oprócz tego przedsiębiorcy wskazali w odpowiedziach następujące umiejętności związane z działaniem i dążeniem do celu:

- aktywność/inicjatywa,
- dynamizm,
- obrotność,
- operatywność,
- ambitne cele, by osiągnąć korzyści,
- odwaga,
- motywacja,
- zaangażowanie.

Respondenci oczekują od absolwentów wiedzy i umiejętności wykorzystania jej w praktyce:

- wykorzystanie wiedzy teoretycznej i praktycznej,
- umiejętne wykorzystanie wiedzy w praktyce,
- umiejętność posługiwania się zdobytą wiedzą,
- korzystanie z wiedzy,

- znajomość narzędzi i norm,
- znajomość trendów,
- znajomość zasad funkcjonowania firmy na rynku,

a także umiejętności samodzielnej organizacji pracy i zarządzania zespołem:

- organizowanie pracy, zdolność samoorganizacji w wyznaczonym zakresie pracy,
- planowanie
- samodyscyplina,
- podejmowanie decyzji,
- samodzielne działanie, ale po konsultacjach,
- zorganizowanie,
- koordynowanie kilku działań jednocześnie,
- zdolności przywódcze,
- radzenie sobie z powierzonym zespołem pracowników,
- umiejętność pracy w zespole.

Pożądane są również umiejętności analizy, a także pozyskiwania i przetwarzania informacji:

- prognozowanie,
- analityczność,
- analiza sytuacji na rynku,
- poszukiwanie, gromadzenie, selekcjonowanie i analizowanie informacji,
- szybkie przyswajanie informacji w środowisku zewnętrznym przedsiębiorstwa.

Kolejna grupa umiejętności związanych z przedsiębiorczością, pożądanych przez pracodawców, to umiejętności związane z komunikowaniem się:

- komunikatywność,
- umiejętność komunikacji,
- umiejętność autoprezentacji,
- zdolność nawiązywania kontaktów biznesowych,
- zadawanie pytań.

Respondenci wymieniali też otwartość na wiedzę i chęć dalszego doskonalenia się:

- chęć uczenia się i weryfikacja zdobytej wiedzy,
- chęć zdobywania nowych umiejętności,
- otwartość na nowości.

Wśród pozostałych, pojedynczych odpowiedzi znalazły się:

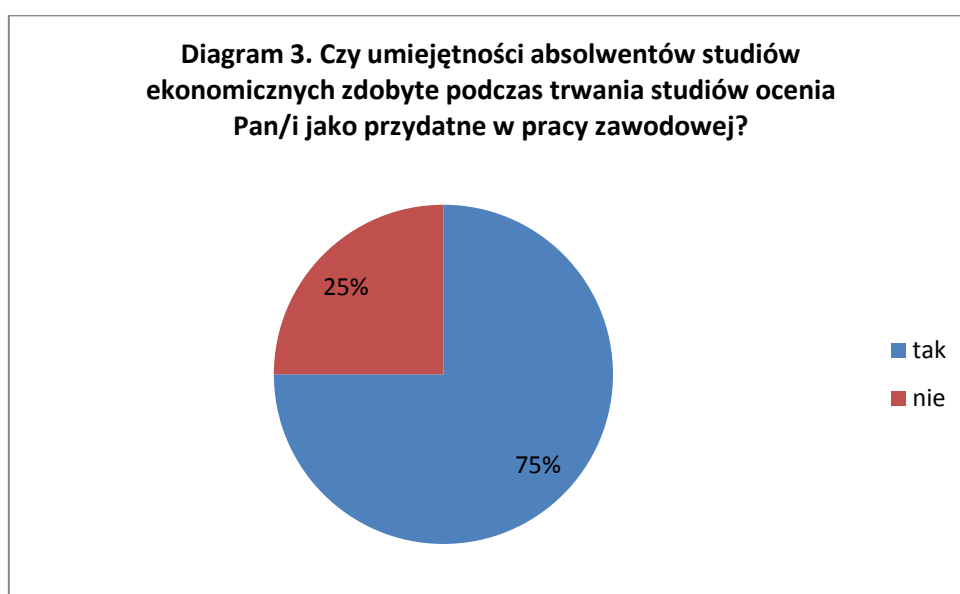
- inteligencja,
- kultura osobista,
- lojalność,
- odporność na stres,

- przekonanie o poprawności swoich przekonań,
- praca zgodna z oczekiwaniami pracodawcy,
- świadomość, że praca jest warta tyle, ile rynek chce za nią zapłacić.

Pytanie 3. Czy umiejętności absolwentów studiów ekonomicznych zdobyte podczas trwania studiów ocenia Pan/Pani jako przydatne w pracy zawodowej?

Większość przedsiębiorców uznało, iż umiejętności absolwentów studiów ekonomicznych zdobyte podczas studiów są przydatne w pracy zawodowej (18 osób tak; 6 osób nie).

Pytanie 4. Jeżeli TAK, to jakie są to umiejętności?

Ankietowani udzielili bardzo zróżnicowanych odpowiedzi, wśród których dominują kwestie związane ze znajomością ekonomii:

- przeprowadzanie analiz przedsiębiorstwa,
- znajomość mikro i makroekonomii, orientacja w przepisach,
- znajomość ekonomii, organizacji przedsiębiorstwa, rachunkowość, prawo,
- poprawność wykonywania analiz i prognoz ekonomicznych,
- podstawy ekonomii,
- zagadnienia ekonomiczne, rachunkowość,
- stosowanie rachunku ekonomicznego podczas wykonywania obowiązków,
- posługiwanie się narzędziami mikroekonomicznymi,
- umiejętność poruszania się po przepisach i zagadnieniach specyficznych dla gospodarki i rynków finansowych,

- znajomość produktów i usług rynku finansowego,
- umiejętność tworzenia analiz finansowych,
- wiedza, czym jest rynek i jak działa.

6 respondentów wymieniło także umiejętności związane z sposobem myślenia, rozwiązywania problemów i organizacji pracy:

- zdolność analitycznego myślenia,
- organizowanie pracy i wykorzystywanie umiejętności,
- innowacja, kreatywność, umiejętność wykorzystania okazji,
- kreatywne myślenie,
- konstruktywne myślenie i działanie,
- systematyczność, praca w zespole, łatwość przystosowania się do nowych sytuacji.

Tylko 2 respondentów wskazało na umiejętności ściśle związane z wiedzą wyniesioną ze studiów:

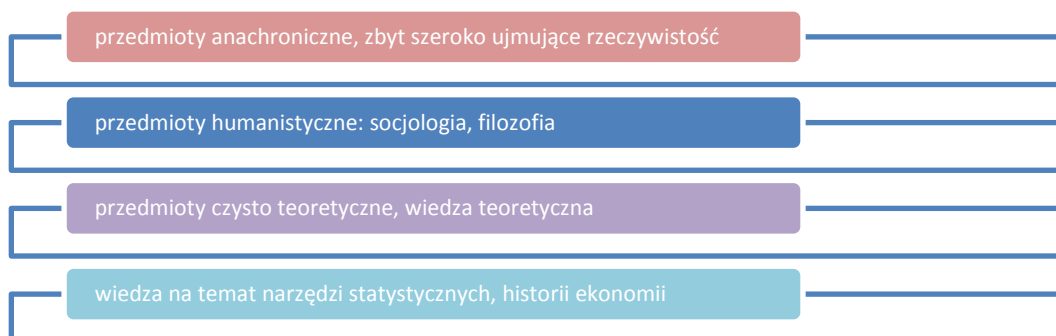
- wiedza ze swojej specjalizacji i umiejętność jej wykorzystania,
- wiedza teoretyczna.

Ponadto 1 respondent wskazał na kwestie etyki w biznesie (ten sam respondent zwrócił jednocześnie uwagę na umiejętności związane z ekonomią i znajomością funkcjonowania rynku). 1 respondent uznał, że przydatne umiejętności zależą od charakteru pracy.

Pytanie 5. Jakie umiejętności zdobyte podczas studiów uważa Pan/i za nieprzydatne?

Wg przedsiębiorców najbardziej nieprzydatne przedmioty to:

Diagram 4. Najbardziej nieprzydatne przedmioty

Przedsiębiorcy wyrazili tu również krytyczne refleksje odnośnie skutków akademickich metod przekazywania wiedzy, stwierdzając, iż:

- studia nie uczą umiejętności, raczej przekazują wiedzę z marnym skutkiem,
- absolwenci nie potrafią praktycznie wykorzystać nabytą wiedzę,
- absolwenci mają małe umiejętności współpracy, wykazują słabe zaangażowanie.

Pytanie 6. Znajomość jakich zagadnień ekonomicznych jest szczególnie poszukiwana na rynku pracy?

Najwięcej respondentów docenia znajomość zagadnień związanych z rachunkowością i finansami:

- analiza ilościowa danych,
- rachunkowość zarządcza,
- sposoby racjonalizacji kosztów i przychodów (rachunkowość zarządcza), inwestycje na rynkach kapitałowych, instrumenty zabezpieczające, analiza finansowa przedsiębiorstw,
- analizy finansowe, zarządzanie finansami,
- nakłady a zysk, popyt - podaż, aktywa i pasywa przedsiębiorstwa,
- umiejętność prognozowania.

Część respondentów docenia znajomość zagadnień finansowych w połączeniu z zagadnieniami związanymi z zarządzaniem strategicznym, marketingowym i zarządzaniem sprzedażą:

- finanse, rachunkowość, zarządzanie strategiczne, CSR,
- funkcjonowanie rynków finansowych, analiza strategiczna przedsiębiorstwa, budowanie strategii,
- umiejętność analizy sytuacji przedsiębiorstwa, analiza konkurencji, projektowanie strategii firmy,
- rachunkowość, mikro przedsiębiorczość, podstawy prawa podatkowego, zagadnienia marketingowe, znajomość współczesnych kanałów dojścia do klienta,
- analiza zjawisk towarzyszących funkcjonowaniu branży, prognozowanie przepływów i przychodów.

Niektórzy respondenci doceniają przede wszystkim znajomość zagadnień związanych ze sprzedażą:

- popyt i podaż – mechanizmy,
- rynek dóbr i usług.

Pozostali respondenci wymieniali zróżnicowane zagadnienia:

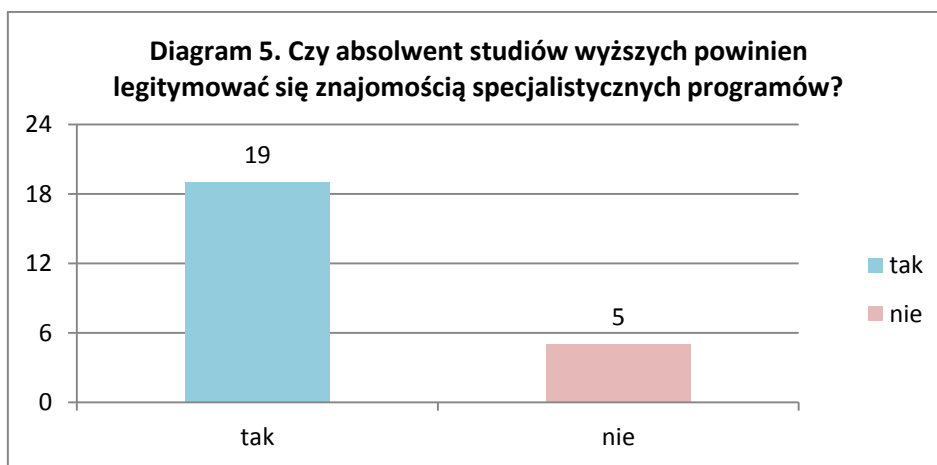
- organizacja i zarządzanie w danym sektorze,
- rozwój biznesu zorientowanego na osiągnięcie zysków, nowe metody produkcji,
- zarządzanie kryzysowe,
- mikro i makroekonomia,
- znajomość przypadków historycznych i umiejętność wyciągania z nich wniosków,
- źródła finansowania, funkcjonowanie przedsiębiorstwa,
- zarządzanie kapitałem, biznes międzynarodowy, finanse.

Tylko 1 respondent oprócz zagadnień finansowych wymienił umiejętność miękką - zarządzanie zespołem: techniki sprzedaży, zarządzanie zespołami, rachunkowość, analiza i planowanie.

Podsumowując, wśród zagadnień ekonomicznych wymienianych przez respondentów dominują zagadnienia związane z rachunkowością, zarządzaniem finansowym, marketingiem, sprzedażą i analizą sytuacji przedsiębiorstwa.

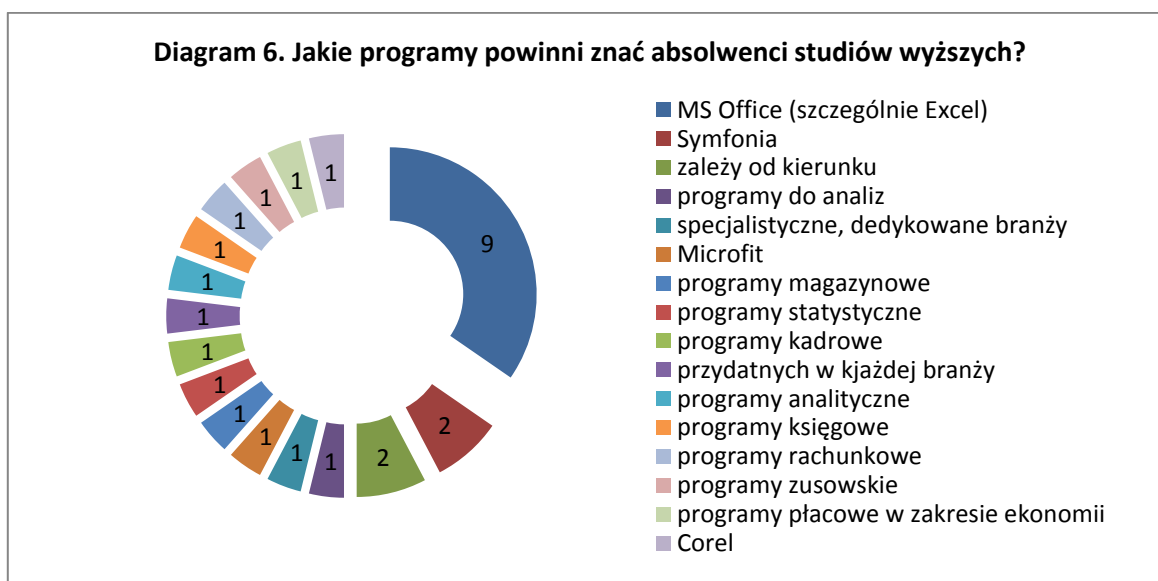
Pytanie 7. Czy absolwent studiów wyższych powinien legitymować się znajomością specjalistycznych programów?

80% respondentów podała odpowiedź twierdzącą. Kolejne pytanie uszczegółowiło odpowiedzi.

Pytanie 8. Jeżeli TAK, to jakich:

Największym zainteresowaniem cieszy się pakiet Office, pozostałe sugestie pracodawców w dużej mierze związane są z branżą danego przedsiębiorstwa.

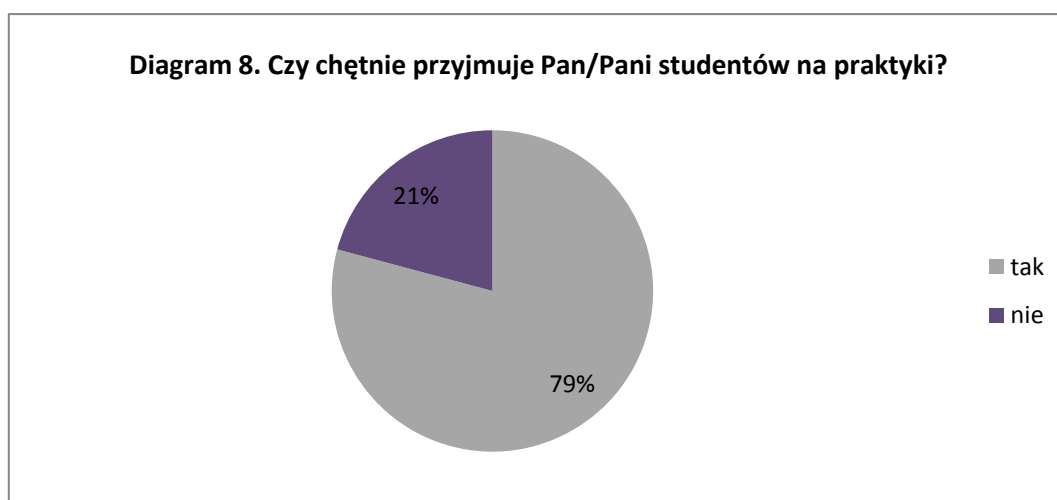
Pytanie 9. Czy uważa Pan/i, że wymiar obowiązkowych praktyk na studiach jest wystarczający?

Jedynie trzy osoby ankietowane uznały wymiar obowiązujących praktyk za wystarczający.

Pytanie 10. Czy chętnie przyjmuje Pan/i studentów na praktyki?

Większość przedsiębiorców z chęcią przyjmuje praktykantów, 5 osób zadeklarowało, że nie.

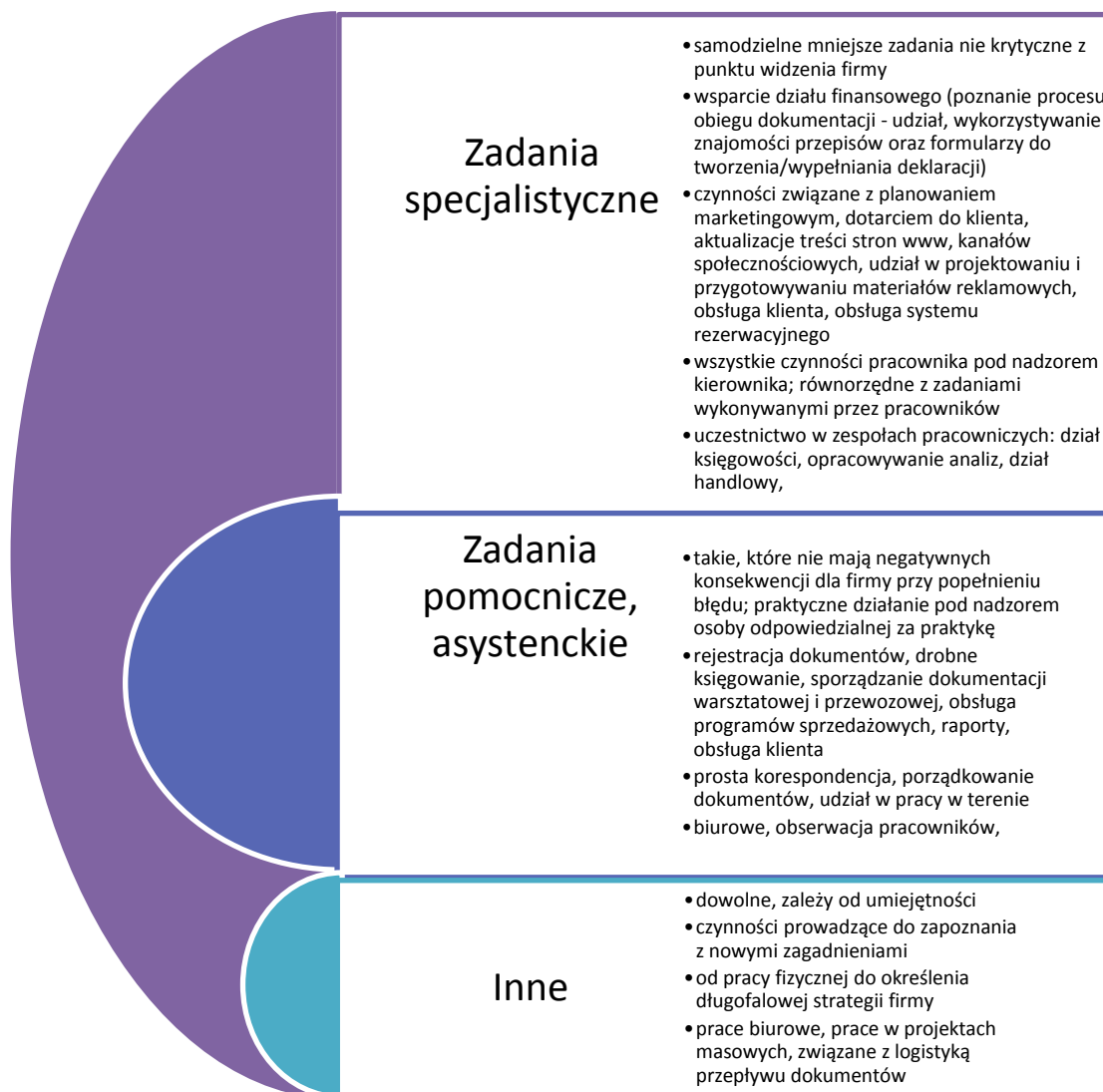

Pytanie 11. Jakie czynności mogą wykonywać studenci podczas praktyk i staży?

Odpowiedzi respondentów dzielą się mniej więcej w równych proporcjach na dwie główne kategorie: zadania specjalistyczne i zadania asystenckie – pomocnicze. Nieco mniejsza liczba odpowiedzi została sklasyfikowana niżej jako „inne”.

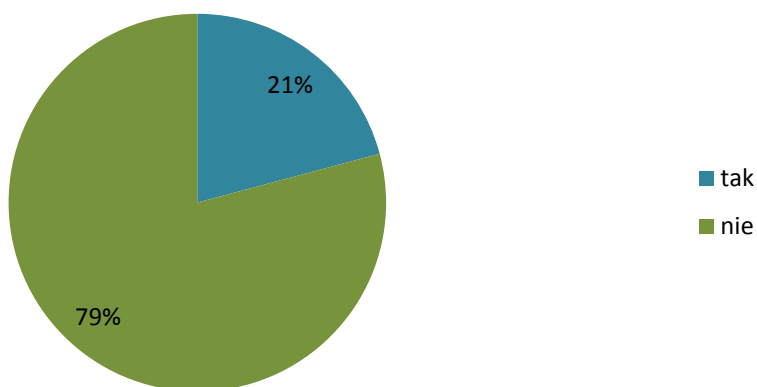
Diagram 9. Czynności, które mogą być wykonywane przez studentów podczas praktyk

Pytanie 12. Czy studia przygotowują do samodzielnego działania?

Według pracodawców studia wyższe pozostawiają wiele do życzenia w kwestii przygotowania do samodzielnego działania. Jedynie pięciu ankietowanych uznało, że absolwenci są przygotowani do indywidualnych zadań.

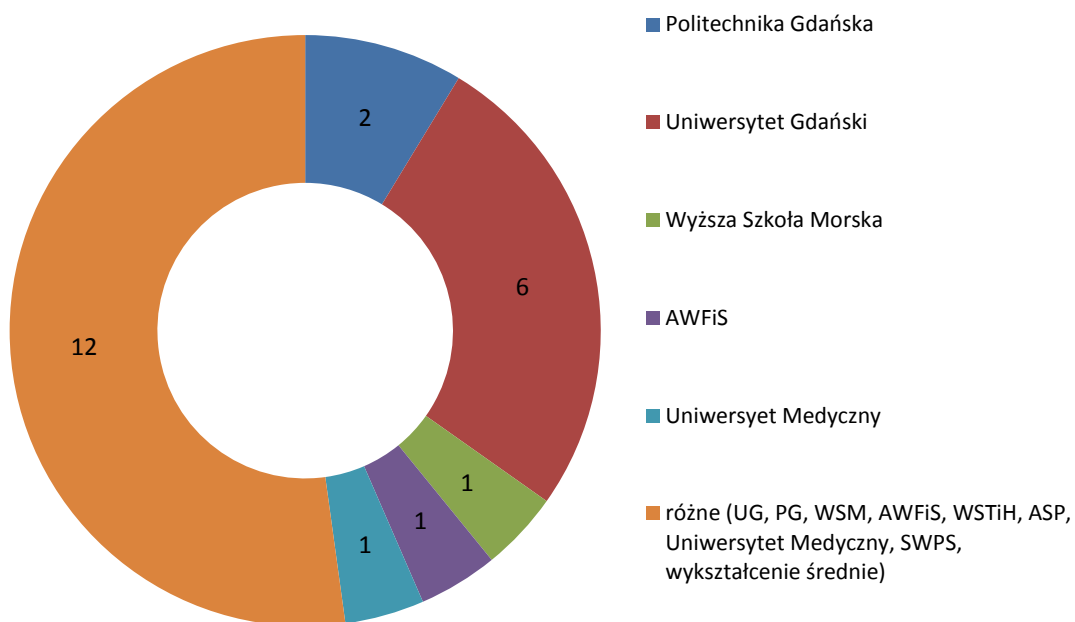
Diagram 10. Czy studia wyższe przygotowują do samodzielnego działania?

Pytanie 13. Jakich uczelni absolwenci dominują w Pana/Pani przedsiębiorstwie?

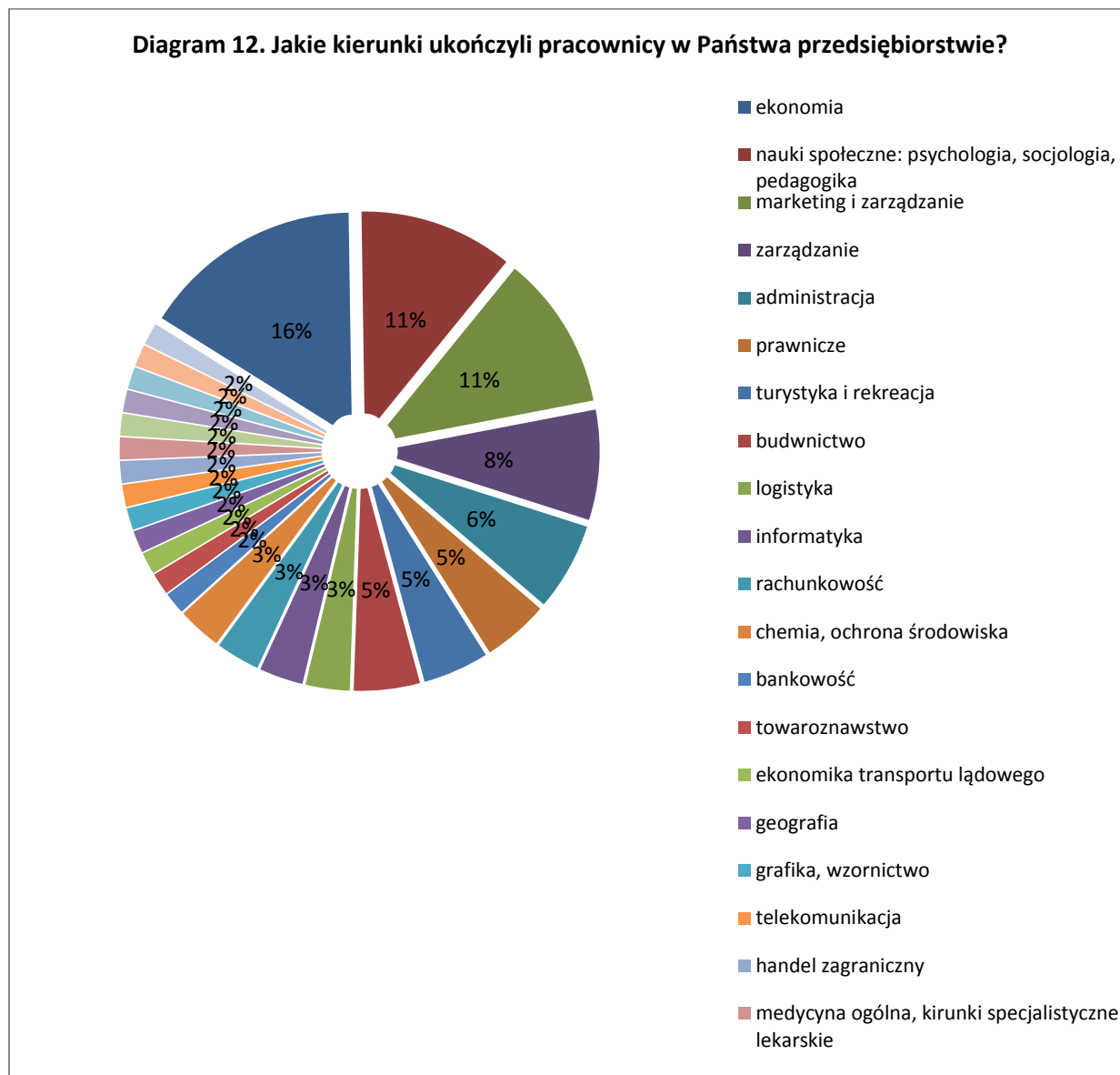
W większości przedsiębiorstw pracownicy reprezentują różne uczelnie:

Diagram 11. Jakich uczelni absolwenci dominują w Pani/Pana przedsiębiorstwie?

Pytanie 14. Jakie kierunki ukończyli?

Zdecydowana większość zatrudnionych w ankietowanych przedsiębiorstwach to absolwenci ekonomii, nauk społecznych oraz marketingu i zarządzania.

Pytanie 15. Czy z punktu widzenia przyszłej pracy i kształtowania postawy przedsiębiorczości jest istotna działalność dodatkowa studentów (udział w kole naukowym, wolontariat)?

96% respondentów udzieliło odpowiedzi twierdzącej, jedynie 1 osoba uznała taką działalność za nieistotną.

Pytanie 16. Czy studia wyższe przygotowują Pani/Pana zdaniem do odpowiedzialności za swoją pracę?

Większość respondentów (80%) uznała, że studia nie przygotowują do odpowiedzialności za swoją pracę.

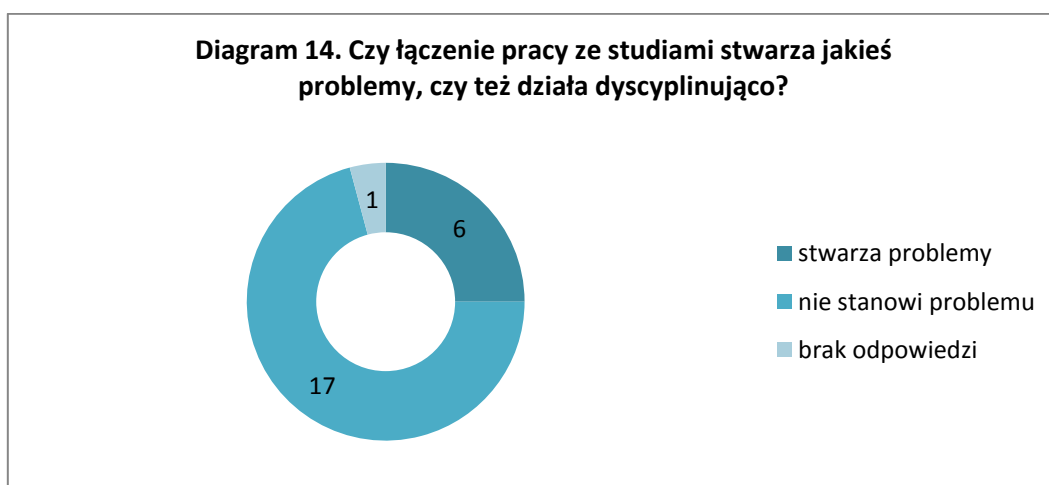

Pytanie 17. Czy akceptuje Pan/Pani łączenie pracy i studiów przez współpracowników?

100% respondentów akceptuje powyższą sytuację.

Pytanie 18. Czy stwarza to jakieś problemy, czy też działa dyscyplinująco (czas, terminowość, inne)?

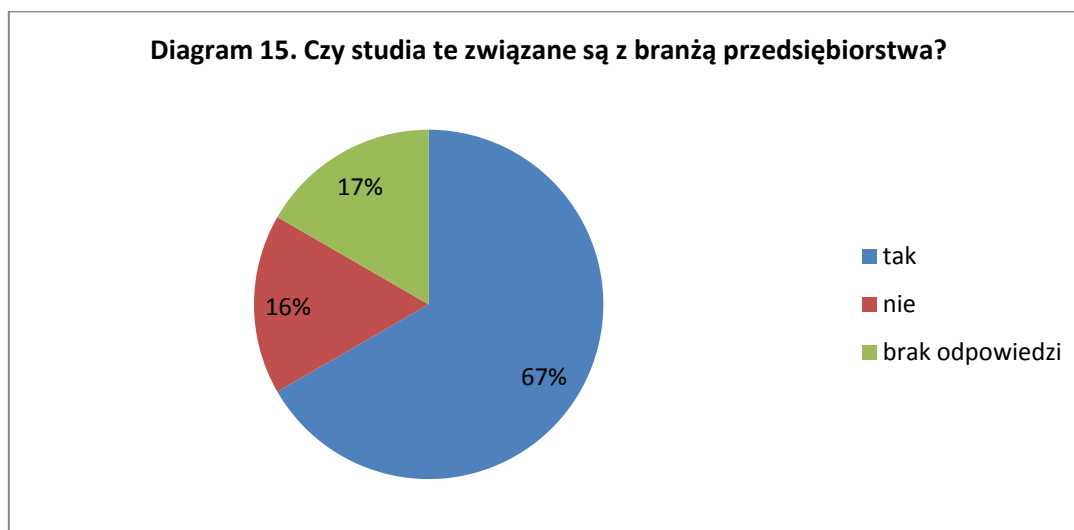
Pracodawcy są dość otwarci na łączenie pracy z nauką. Większość z nich nie dostrzega w tym problemu, wręcz przeciwnie – traktuje to jako element dyscyplinujący.

Pytanie 19. Czy studia te są związane z branżą przedsiębiorstwa?

W 67 % przypadków (spośród grupy deklarującej zatrudnienie osób studiujących) podejmowana nauka wiąże się z branżą przedsiębiorstwa.

Pytanie 20. Znajomości jakich zagadnień ekonomicznych wymaga Pan/Pani jako pracodawca/współpracownik?

Wśród najczęściej wymaganych zagadnień respondenci wymienili zagadnienia związane z rachunkowością i finansami:

- z zakresu finansów i rachunkowości,
- podstawy ekonomii oraz prawa podatkowego,
- ekonometria, bankowość, rachunkowość, prawo, statystyka,
- z zakresu księgowości i podatków oraz kredytów,
- analizy kosztów bezpośrednich i prognozowania zysku,
- rachunek kosztów,
- analiza finansowa przedsiębiorstw, ogólna znajomość rynku gospodarczego i finansowego,
- popyt, podaż, wynik ekonomiczny, bilans,
- rachunek ekonomiczny,

oraz z sprzedażą i marketingiem:

- zagadnień związanych ze sprzedażą,
- znajomość rynku,
- sprzedaż i marketing.

Respondenci wymieniali też wymagania związane z umiejętnościami analitycznymi i biznesowym sposobem myślenia:

- umiejętność analizy sytuacji przedsiębiorstwa, analiza konkurencji, projektowanie strategii firmy,
- umiejętność myślenia stylem konsultanta,
- przeprowadzanie badania rynku pod kątem nowych produktów, zakupu surowców, nowych metod produkcji,
- myślenie systemowe, podstawa biznesowa myślenie w kategorii „nakład na zysk”.

Część respondentów (4 osoby) przedstawiło bardziej złożone wymagania:

- zagadnienia makroekonomiczne i mikroekonomiczne,
- mikro i makro ekonomia, kierowanie zasobami ludzkimi, zarządzanie zasobami ludzkimi, konkurencja,
- z danej branży: organizacja w sektorze/ transport, spedycja, logistyka,
- znajomość rachunkowości, techniki sprzedaży, budowanie strategii.

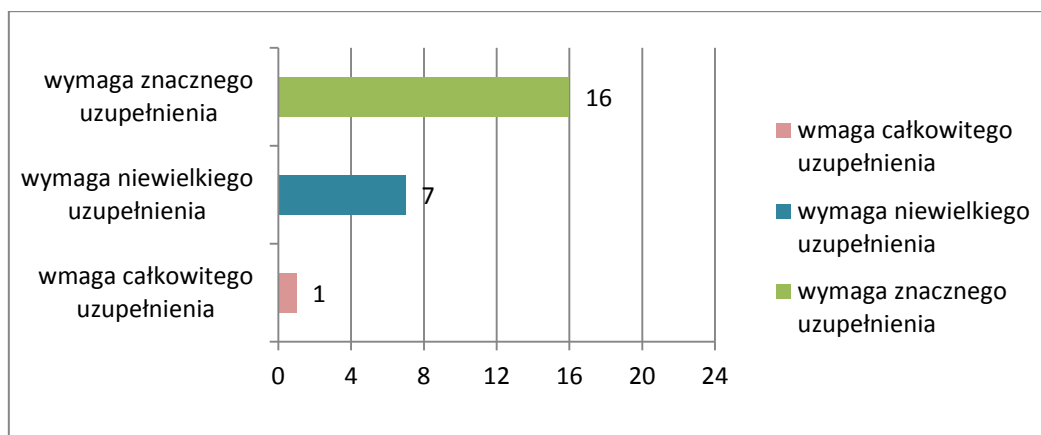
2 respondentów uzależniło wymagania od stanowiska, ale bez podania konkretnych zagadnień:

- podstawowych na wszystkich i specjalistycznych na wybranych stanowiskach,
- wiedza i znajomość zagadnień ekonomicznych w zależności od stanowiska.

Niewielka część pracodawców (2) nie wymaga znajomości zagadnień ekonomicznych.

Pytanie 21. Czy wiedza zdobyta na studiach jest wystarczająca czy wymaga uzupełnienia? W jakim stopniu?

Diagram 16. Czy wiedza zdobyta na studiach jest wystarczająca w pracy, czy też wymaga uzupełnienia?

Większość respondentów uznała, że wiedza zdobyta na studiach wymaga znacznego uzupełnienia. Najmniej respondentów wskazało, że wymaga ona całkowitego uzupełnienia (1 respondent).

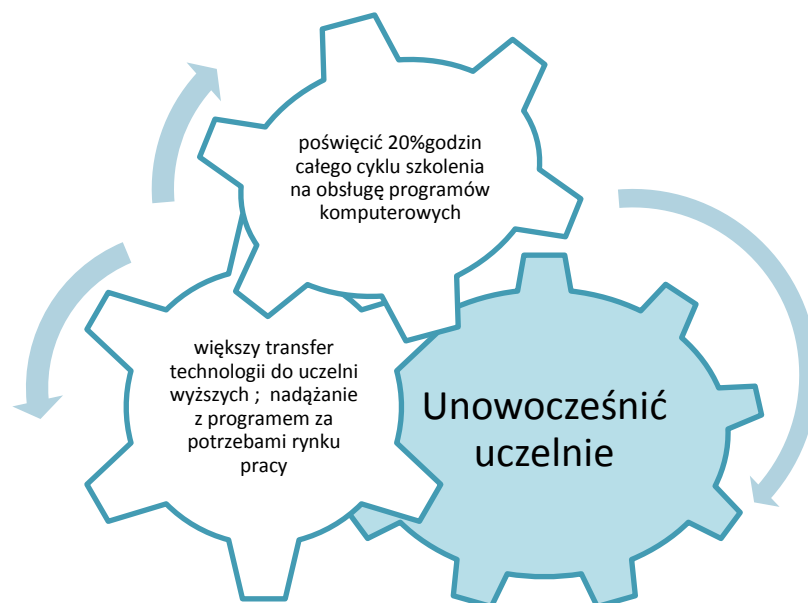

Pytanie 22. Co można zmienić w ofercie uczelni, aby lepiej przygotowywały studentów do podejmowanej pracy?

Pomysły respondentów można podzielić na 4 kategorie pokazane na poniższym diagramie:

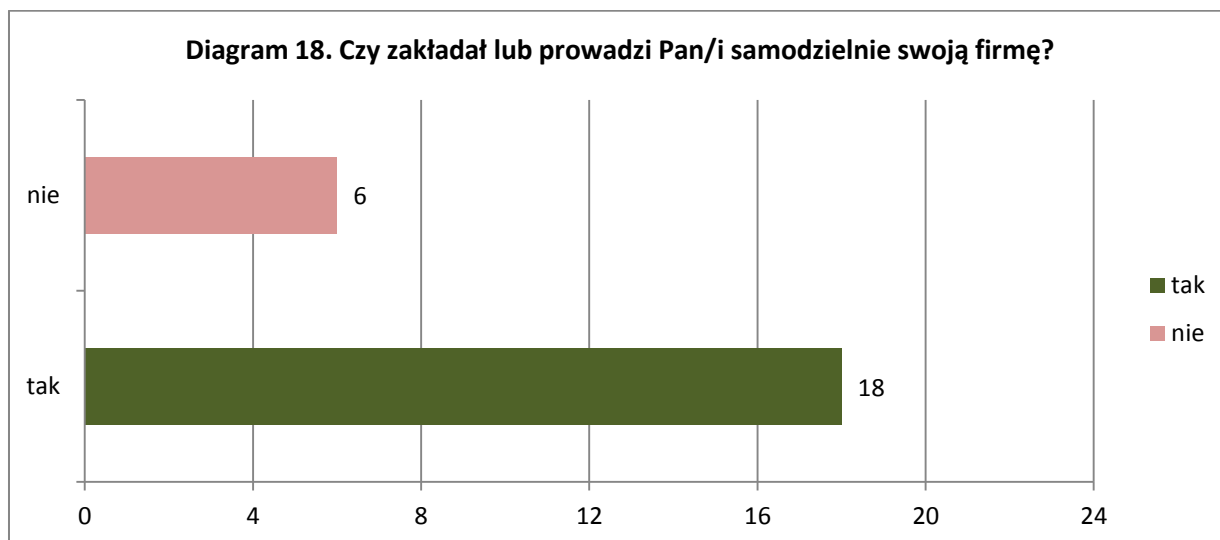
Diagram 17. Co można zmienić w ofercie uczelni, aby lepiej przygotowywały studentów do podejmowanej pracy?

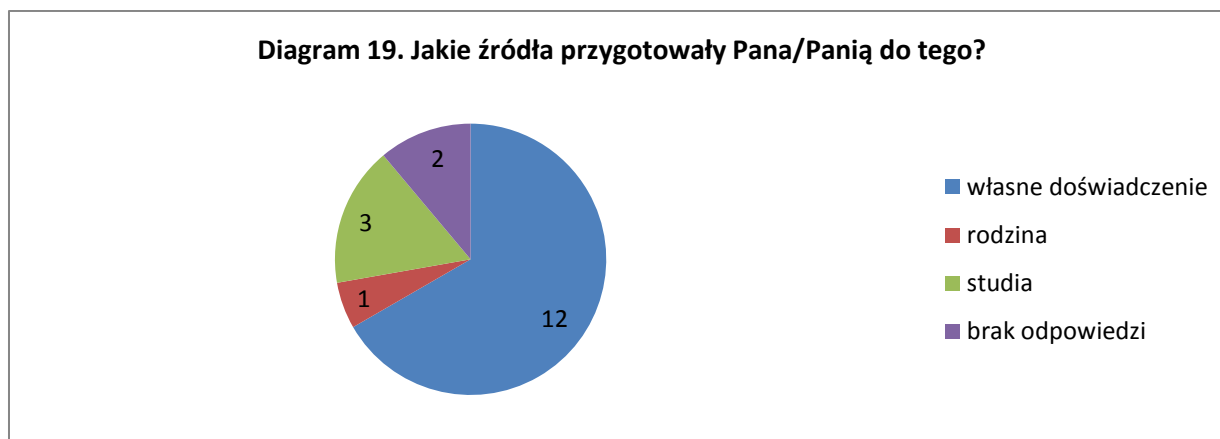
Pytanie 23. Czy zakładał lub prowadzi Pan/i samodzielnie swoją firmę?

Większa część grupy: 18 spośród 24 ankietowanych zakładało lub prowadzi własną działalność gospodarczą.

Pytanie 24. Jeżeli TAK, to czy przygotowawali Pana/Panią do tego (a) studia, (b) rodzina, (c) własne doświadczenie?

W większości przypadków przedsiębiorcy zakładający własne firmy bazowali na własnym doświadczeniu.

Pytanie 25. Jaka jest branża, w której działa Pana/pani firma?

Branże, w których działają przedsiębiorstwa reprezentowane przez ankietowanych:

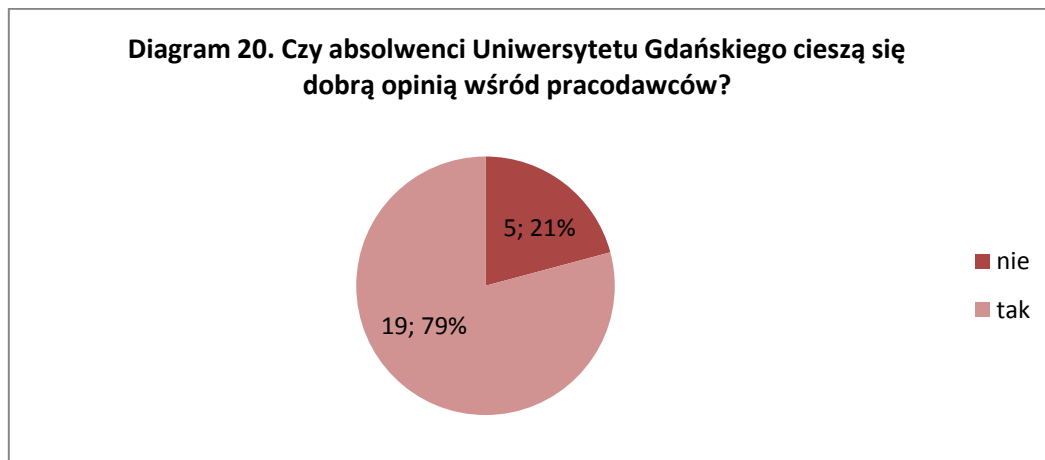
- turystyka i hotelarstwo, eventy (4),
- PR Marketing CSR różnych branż (2),
- spożywcza - produkcja i handel (2),
- handel/Internet/e-commerce/informatyka,

- zarządzanie nieruchomościami,
- budownictwo remontowe i inwestycyjne,
- usługi dla ludności, branża medyczna,
- metalowa,
- telekomunikacja,
- usługi komunikacji miejskiej,
- usługi: doradztwo w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej i zarządzania,
- badania rynku i opinii publicznej,
- usługi,
- sprzedaż, finanse,
- zarządzanie dokumentami, elektroniczna archiwizacja dokumentów, archiwum elektroniczne,
- firma przemysłowa – produkcja,
- rachunkowość.

Pytanie 26. Czy absolwenci Uniwersytetu Gdańskiego cieszą się dobrą opinią wśród pracodawców?

79% respondentów udzieliło odpowiedzi twierdzącej:

Pytanie 27. Absolwenci jakich kierunków są szczególnie mile widziani w Pana/Pani firmie?

Respondenci podawali zróżnicowane odpowiedzi, jednak najczęściej powtarzającym się kierunkiem było zarządzanie i marketing:

- **zarządzanie i marketing (10),**
- ekonomia (6),
- prawo i administracja (5),
- IT (4),
- socjologia (2),

- transport i logistyka (2) oraz pokrewne,
- technologia produkcji żywności (2),
- fizyka,
- turystyka,
- grafika,
- zarządzanie projektami,
- budownictwo lądowe i sanitarne,
- studia medyczne,
- finanse i handel,
- telekomunikacja,
- matematyka,
- psychologia,
- techniczne,
- brak preferencji (2)

Pytanie 28. Jakie umiejętności są szczególnie wymagane w Pana/Pani firmie?

Odpowiedzi respondentów są bardzo zróżnicowane, co może wynikać ze specyfiki wielu branż, jakie reprezentują ankietywane przedsiębiorstwa. 4 respondentów wskazało głównie na umiejętności związane z konkretną branżą:

- „budynki i ich usytuowanie, nowych materiałów budowlanych, pracy z ludźmi na budowach”,
- „otwartość, zdolności organizacyjne i komunikacyjne, biegła obsługa komputera i swobodne poruszanie się w Internecie, znajomość rynku turystyki dziecięcej i młodzieżowej”,
- „umiejętności nabyte podczas studiów medycznych”,
- „wiedza branżowa, nastawienie na cel, kreatywność/innowacyjność, umiejętność współpracy”.

Jednak 1/3 respondentów wymieniła umiejętności przydatne w każdej branży, związane głównie z zarządzaniem, organizacją pracy, zarządzaniem marketingowym, etc.:

- „organizacja przedsiębiorstw, rachunkowość, prawo, księgowość”
- „czytanie ze zrozumieniem dyrektyw, ustaw i innych prawnych dokumentów”
- „bardzo dobra obsługa komputera, w tym programów dedykowanych; samodzielność, innowacyjność”
- „organizacja procesu produkcyjnego, poszukiwanie nowych rozwiązań i receptur, umiejętności związane z działaniem handlowym (obsługa klienta na różnych poziomach (hurtownie, sieci, klient indywidualny), obsługa eksportu, projektowanie narzędzi marketingowych”,
- „analiza potrzeb klienta, analiza kosztów, samodzielność w podejmowaniu decyzji”,
- „zarządzanie finansami, pozyskiwanie klientów, badanie rynku”,

- „rozwiązywanie problemów marketingowych”,
- „nawiązywanie i utrzymywanie relacji z kontrahentami, sprawność i determinacja w działaniu, zdolność do samokształcenia, znajomość rynku”.

1/3 respondentów wymieniła przede wszystkim umiejętności miękkie:

- „umiejętności obsługi klienta oraz umiejętności tzw. miękkie: kreatywność, odpowiedzialność”,
- „analitka, kreatywność, znajomość języków, programów, świata, odpowiedzialność, zaangażowanie, lojalność”.
- „project management jako zasób umiejętności”.
- „operatywność, zaangażowanie z wykorzystaniem wiedzy teoretycznej”,
- „zaradność, odwaga, odpowiedzialność”,
- „dyspozycyjność, elastyczność, odpowiedzialność, zorganizowanie, samodzielność, kultura osobista”,
- „samodzielność, kreatywność i umiejętność pracy w zespole”,
- „sumienność, analityczne myślenie, kreatywność”.

Pozostali respondenci udzielili następujących odpowiedzi:

- „wszystkie umiejętności mile widziane”,
- „zależy, na jakim stanowisku; zdrowy rozsądek, myślenie logiczne, umiejętności komunikacyjne”,
- „w zależności od działu; w księgowości - dokładność, skrupulatność, znajomość przepisów; w marketingu - kreatywność, znajomość rynków, trendów; w dziale sprzedaży - znajomość systemów rezerwacyjnych, geografii; w dziale IT - znajomość języków programowania, tworzenia grafiki, administrowania bazami i systemami”.

Pytanie 29. Jakie zagadnienia sprawiają studentom najwięcej trudności?

Podobnie jak w poprzednim pytaniu, respondenci udzielili bardzo zróżnicowanych odpowiedzi, które można pogrupować w kilka kategorii.

Ponad 1/3 respondentów uznała, że studentom najwięcej trudności sprawiają zagadnienia związane z organizacją pracy, samodzielnym podejmowaniem decyzji lub praktycznym wykorzystaniem swojej wiedzy:

- „organizacyjne”,
- „organizacja czasu pracy”,
- „organizacja pracy własnej”,
- „umiejętność organizowania sobie pracy, analityczne myślenie”,
- „rozwiązywanie samodzielnie problemów”,

- „samodzielne podejmowanie decyzji”,
- „dostosowanie teorii do zadań praktycznych”,
- „zastosowanie teorii w praktyce, praca z podwładnymi bezpośrednio na budowie”,
- „determinacja w dążeniu do celu, organizacja pracy własnej, kreatywność, odporność na stres, zaangażowanie”.

Według prawie 1/3 respondentów najwięcej trudności studentom sprawiają zagadnienia związane z komunikowaniem się z klientami i kontrahentami:

- „komunikacja z klientem”,
- „wczucie się w problemy klienta”,
- „rozmowa z klientem/kontrahentem”,
- „kontakty z kontrahentami”,
- „techniki sprzedaży”,
- „niektórym pracownikom po studiach trudność sprawia komunikowanie się z pacjentami, odczuwają stres i presję związaną z wykonywanym zawodem” ,
- „większość praktycznych, kontakt z klientem, współpraca w zespole”.

Pozostali respondenci wymienili następujące zagadnienia:

- „zagadnienia mikroekonomiczne”,
- „rozliczanie sprzedaży”,
- „poznawanie specyfiki branży”,
- „rozumienie procesów biznesowych”,
- „adaptacja w środowisku, umiejętność właściwej reakcji w sytuacji kryzysowej”.

Część respondentów nie sprecyzowała zagadnień sprawiających najwięcej trudności studentom:

- „jest to sprawa indywidualna”,
- „trudno powiedzieć”,
- „różne w zależności od działu/ zbyt ogólne zapytanie”,
- „brak - nie ma takich zagadnień”.

30. Jakie zagadnienia sprawiają studentom najmniej trudności?

Wśród licznych zagadnień podanych przez respondentów częściej wymieniane jest przystosowanie do warunków pracy (4 odpowiedzi), obsługa komputera (3 odpowiedzi), zaangażowanie i motywacja (2 odpowiedzi).

- „dostosowanie się do godzin pracy - zawsze mają czas na przerwy, kawa, herbata, prywatne rozmowy, zakupy”,

- „związane z uwarunkowaniami pracy wewnątrz danej organizacji oraz przyswajanie wiedzy, specyficznych narzędzi i regulacji obowiązujących w danej branży (zawodowej)”,
- „zorganizowanie stanowiska pracy”,
- „adaptacja do warunków w firmie”,
- „obsługa komputera”,
- „obsługa komputera, poruszanie się w Internecie”,
- „obsługa komputera”,
- „zaangażowanie, zapał do pracy, dyspozycyjność, elastyczność”,
- „motywacja, nastawienie na cel”.

Pozostali respondenci jako sprawiające najmniej trudności zagadnienia wymienili

- „wykorzystanie wiedzy i praktyki nabytej podczas studiów”,
- „komunikatywność”,
- „administracyjne”,
- „deklaracje osobiste”,
- „absolwentów cechuje mimo wszystko chęć do pracy, więc braki wiedzy i umiejętności szybko są uzupełniane, znajomość języków obcych”.

3 respondenci nie sprecyzowali zagadnień sprawiających najmniej trudności:

- „jest to sprawa indywidualna”,
- „różne w zależności od działu/ zbyt ogólne zapytanie”,
- „trudno powiedzieć, różnym osobom – różne”.

Pytanie 31. Czy uważa Pan, że absolwenci szkół wyższych mają problemy z samodzielnym podejmowaniem decyzji?

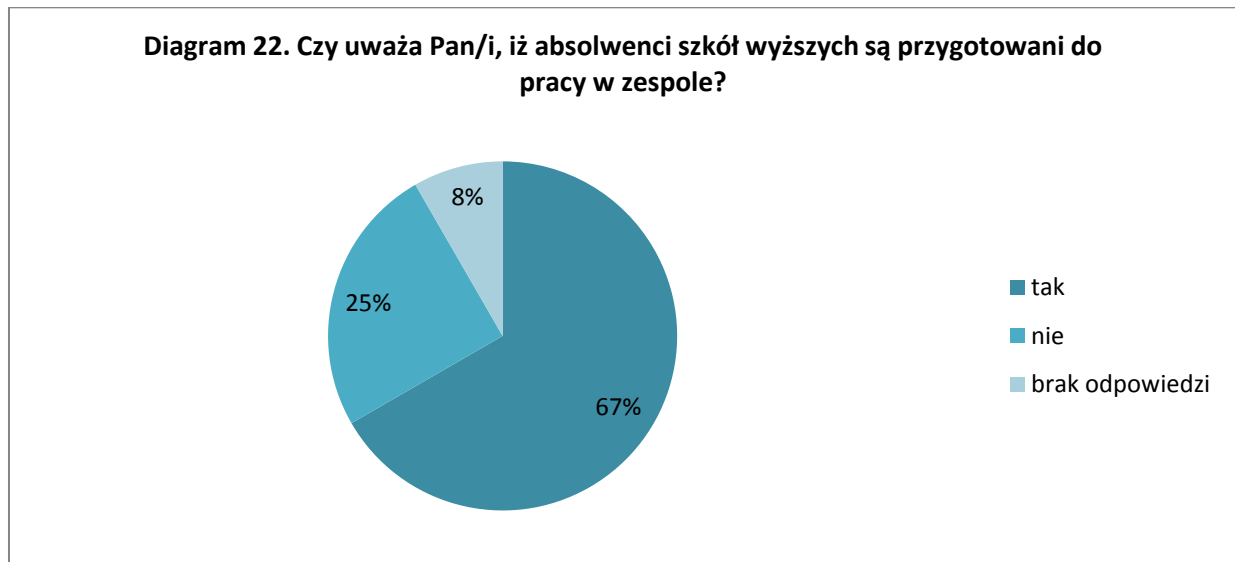
Aż 87% respondentów uznało, że absolwenci szkół wyższych mają problem z podejmowaniem decyzji:

Pytanie 32. Czy uważa Pan/Pani, że absolwenci szkół wyższych są przygotowani do pracy w zespole?

Ponad połowa ankietowanych (67%) uważa, że TAK:

Pytanie 33. Które z poniższych cech uważa Pan/Pani za najważniejsze z punktu widzenia przedsiębiorczości – proszę podkreślić 5 i ponumerować je od najważniejszej (1) do najmniej ważnej (5): asertywność, komunikatywność, motywacja, nastawienie na cel, odwaga, odporność na stres, odpowiedzialność, pracowitość, pro-aktywność/inicjatywa, samodyscyplina, zaradność, zdolności przywódcze, zmysł rywalizacji.

Do najczęściej wymienianych przez respondentów cech należały:

- komunikatywność ORAZ odpowiedzialność ORAZ pracowitość: po 15 wskazań
- pro-aktywność/inicjatywa: 10 wskazań
- odporność na stres ORAZ motywacja – po 9 wskazań

Najmniej wskazań padło przy następujących cechach:

- zmysł rywalizacji – 1 wskazanie
- odwaga – 2 wskazania
- zdolności przywódcze – 3 wskazania

Przy uwzględnieniu wagi nadanej cechom przez respondentów hierarchia ważności wśród najczęściej wymienianych cech przedstawia się następująco:

- 1) pracowitość ORAZ pro-aktywność/inicjatywa
- 2) odpowiedzialność

- 3) motywacja
- 4) komunikatywność ORAZ odporność na stres

Najważniejszą z punktu widzenia przedsiębiorczości jest więc pracowitość oraz proaktywna postawa (inicjatywa), a także odpowiedzialność i motywacja. Pomimo tego, że komunikatywność należała do najczęściej wymienianych cech, tylko 1 respondent uznał ją za najważniejszą, w związku z tym w hierarchii ważności przesunęła się na 4 pozycję.

Najwięcej najwyższych ocen otrzymały pracowitość i odpowiedzialność (po 5 ocen „1”).

Pytanie 34. Dlaczego wybrał Pan/wybrała Pani w punkcie 33 taką właśnie hierarchię cech przedsiębiorców? Co wpływa na Pana/Pani wybór?

Większość respondentów (ponad 50%) przy wyborze i priorytetyzacji najważniejszych z punktu widzenia przedsiębiorczości cech kierowało się własnym doświadczeniem w pracy z ludźmi, obserwowaniu ich i zarządzaniu przedsiębiorstwem. Ponadto 3 respondentów powołało się na doświadczenie we własnej branży/przedsiębiorstwie:

- „Są to cechy istotne w naszej branży”,
- „Specyfika wykonywania swoich zadań – pracy w moim przedsiębiorstwie”,
- „Ponieważ w/w cechy znacząco wpływają na działanie mojej firmy na rynku remontowo-budowlanym”.

3 respondentów wskazało, że wymienione przez nich cechy charakteryzują dobrych przedsiębiorców:

- „Cechy charakteryzujące osoby, które odniosły sukces w biznesie”,
- „Gwarantują zdolność dobrego gospodarowania”,
- „Wybrałem taką kolejność cech, ponieważ przedsiębiorca powinien takie cechy posiadać, aby sprawnie i efektywnie wykonywać swoje obowiązki”,

lecz 1 respondent uznał, że żadna cecha nie gwarantuje sukcesu przedsiębiorcy:

- „Żadna umiejętność nie gwarantuje sukcesu. Natomiast różne kombinacje nasilenia różnych cech dają szansę, ale też nic nie gwarantują.”

Poniżej przytoczone zostały wypowiedzi pozostałych 25% respondentów, którzy w bardziej opisowy sposób podeszli do zagadnienia:

- „Największe problemy wśród wszystkich pracowników w dzisiejszych czasach to nie te wynikające z braku teoretycznego wykształcenia tylko braku podstawowych umiejętności wynikających ze świadomości siebie i własnych ograniczeń.”
- „Obecny rynek wymaga zdolności do szybkiej reakcji na zmiany, a determinacja i inicjatywa w działaniu daje szansę na odniesienie sukcesu. Ważną cechą w uzyskiwaniu przewag na konkurencyjnym rynku daje również zaradność, co przekłada się na umiejętność znajdowania

rozwiązań w trudnych sytuacjach. Komunikatywność i asertywność są zdolnościami pożądanymi w budowaniu własnego rynku relacji z kontrahentami i współpracownikami.”

- „Zapał, chęć do pracy oraz samodyscyplina sprawiają, iż pracownik jest w stanie nadrobić braki merytoryczne oraz praktyczne, by wyspecjalizować się w danej dziedzinie. Aby odnaleźć się w zespole należy być osobą komunikatywną, która nie ma problemu z nawiązywaniem kontaktu. Z motywacji często wynikają inicjatywy i pomysły na nowe rozwiązania. Dla firmy, która liczy na realizację pewnych celów jest to bardzo istotne posiadać kreatywnego pracownika. Pracowitość i samodyscyplina.”
- „Cechy osobowościowe takie jak odpowiedzialność i pracowitość przekładają się na sprawność działania całej firmy. Odpowiedzialność za wykonywane zadania i ludzi ma wpływ na jakość wykonywanej pracy i sposób jej wykonywania. Niezbędna do tego jest odpowiednia motywacja (motywowanie innych) oraz umiejętność komunikowania się w firmie i z kontrahentami na każdym poziomie.”
- „Ponieważ najważniejsze jest wykazanie się inicjatywą, własnym pomysłem oraz odpowiednia motywacja, która pozwoli skupić się na zadaniu i mu poświęcić, co jest niezbędna do realizacji celu. W polskich realiach bardzo istotna jest zaradność – zdolność opanowywania sytuacji niestandardowych. Zdolności przywódcze i komunikacyjne ułatwiają organizację pracy zespołu.”
- „Trudno dokładniej określić, jaka powinna być hierarchia. Istotny dla mnie jest całokształt postawy pracownika – cechy te w odizolowaniu w zasadzie nic nie znaczą – dopiero połączone dają szansę na dobrą współpracę i rozwój pracownika. Nie zaznaczyłam, ale równie istotne są takie cechy, jak odporność na stres, samodyscyplina i inicjatywa. Cechy te kształtują się w miarę rozwoju pracownika.”

Pytanie 35. Które z wszystkich wymienionych w punkcie 33 wyżej cech przedsiębiorcy mogą być wykształcone podczas nauki i szkoleń?

4 respondentów (15%) uznało, że wszystkie z wymienionych w punkcie 33 cech mogą być wykształcone podczas nauki i szkoleń, przy czym jeden z respondentów uwarunkował to długotrwałym i zaangażowanym treningiem osobistym. 1 respondent uznał, że większość, ale nie pracowitość i samodyscyplina. Z kolei 3 respondentów uznało że żadna z tych cech nie może być wykształcona podczas nauki i szkoleń:

- „żadna, są to cechy, które wypracowuje się od dziecka”,
- „w zasadzie żadne”,
- „rozwinęta może być każda, ale wykształcić od podstaw nie da się żadnej. Wszystkie wymienione cechy to komponenty osobowości, a te w ogromnym stopniu determinują wrodzone właściwości”.

Pozostali respondenci wymienili po kilka cech, które ich zdaniem można wykształcić w trakcie nauki lub szkoleń. Liczba wskazań była następująca:

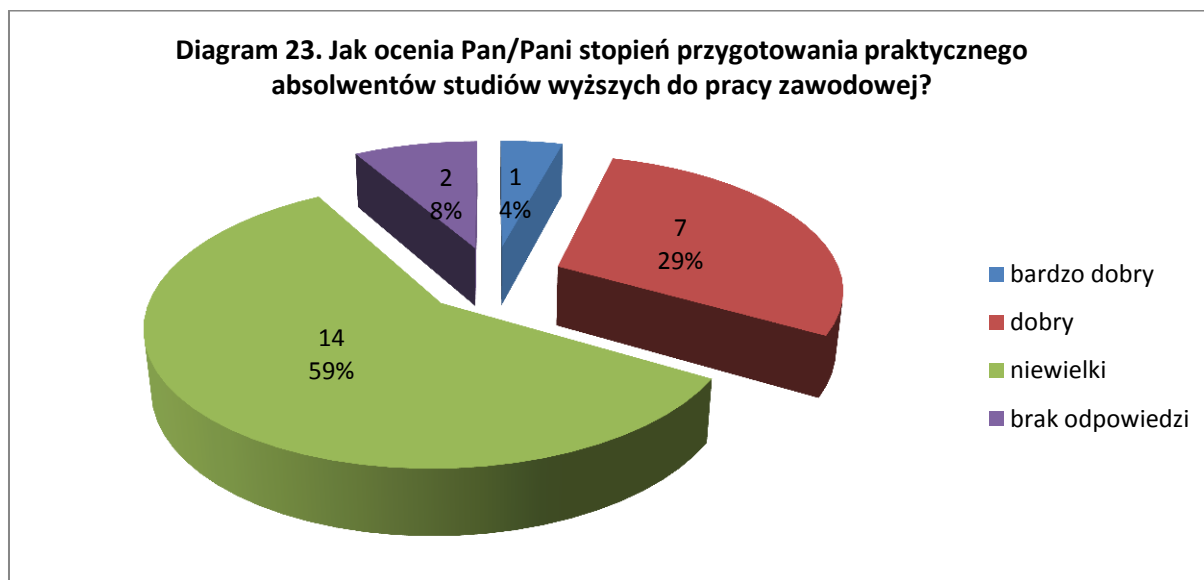

- Komunikatywność – 9 wskazań
- Motywacja - 7 wskazań
- Nastawienie na cel - 5 wskazań
- Odporność na stres - 5 wskazań
- Asertywność - 4 wskazania
- Pracowitość - 3 wskazania
- Samodyscyplina - 3 wskazania
- Odpowiedzialność - 3 wskazania
- Pro-aktywność/inicjatywa- 2 wskazania
- Zdolności przywódcze - 2 wskazania
- Zmysł rywalizacji - 2 wskazania
- Zaradność - 1 wskazania

Żaden z respondentów nie wymienił odwagi wśród cech, które można wykształcić w trakcie nauki lub szkoleń.

Pytanie 36. Czy ocenia Pan/Pani stopień przygotowania praktycznego absolwentów studiów wyższych do pracy zawodowej jako (a) niewielki, (b) dobry, (c) bardzo dobry?

Ponad połowa ankieterów (59%) uznała absolwentów za w niewielkim stopniu przygotowanych praktycznie do pracy zawodowej, ale aż 29% uznała ich za dobrze przygotowanych:

Pytanie 37. Proszę uzasadnić swoją ocenę.

Argumenty na uzasadnienie pozytywnych opinii podawane przez respondentów:

- „wiedzą jak wykorzystać nabytą wiedzę w realizacji zadań służbowych”,
- „łatwo adaptują się w firmie”,
- „dużo osób podejmuje pracę podczas studiów lub działa w ramach organizacji studenckich, gdzie zdobywa praktyczne umiejętności, których niestety nie oferuje program nauczania”,
- „obecnie uczelnie rozwijają program praktyczny, aby umożliwić absolwentom łatwiejszy start”,
- „dobry stopień w zakresie programów komputerowych, zaś niższy w zakresie zagadnień prawnych”.

Jednak większość argumentów wspierała negatywne opinie, przy czym głównym argumentem była niedostateczna ilość praktyki:

- „kluczowe jest 'praktycznego', system szkolenia nie naciska na praktyczne aspekty pracy zawodowej, tylko skupia się nadal na wiedzy”,
- „mało praktycznych umiejętności, brak zaradności”,
- „są dobrze przygotowani teoretycznie za słabo praktycznie”,
- „brak możliwości odpowiedzialnego działania na stażach i praktykach w firmach, co nie wymusza zaangażowania. Potrzeba dużej ilości praktycznych zajęć na uczelni na ocenę przy konkretnych zadanych parametrach brzegowych wziętych z działalności firm”,
- „zbyt niski wymiar praktyk”,
- „studia wyższe dają studentom wiedzę, a w małym stopniu przygotowanie praktyczne”
- „brak prawidłowo zorganizowanych praktyk w firmach”,
- „za mało praktyk - wiedza głównie teoretyczna”,
- „w trakcie studiów brak praktycznie ćwiczeń lub sytuacji, w których student ma styczność z pracownikami firm (brak ćwiczeń praktycznych zbyt dużo teorii)”,
- „większość posiada tylko wiedzę teoretyczną, nie potrafi jej wykorzystać w moim przedsiębiorstwie”,
- „nieznajomość lub w małym zakresie obrotu dokumentacji w danej branży; nieumiejętność wypełniania dokumentów, brak znajomości praktycznego słownictwa w danej branży; nieumiejętność zastosowania wiedzy teoretycznej w praktyce; nieumiejętność wykorzystania programów komputerowych w praktyce w danej branży; często brak umiejętności interpersonalnych, np.: umiejętność uważnego słuchania, nadawania, przemawiania, rozwiązywania konfliktów, negocjacji”.

oraz brak ogólnej wiedzy o zawodzie:

- „większość studentów 5 roku trafiająca na praktyki zawodowe w moich firmach nie ma zielonego pojęcia o zawodzie, jaki wybrała, nie zna oczekiwań branży, samej branży, nie wie, co chciałaby robić po magisterium”,
- „Z reguły absolwentów trzeba uczyć krok po kroku wszystkich jego zadań. Bardzo brakuje inicjatywy”,

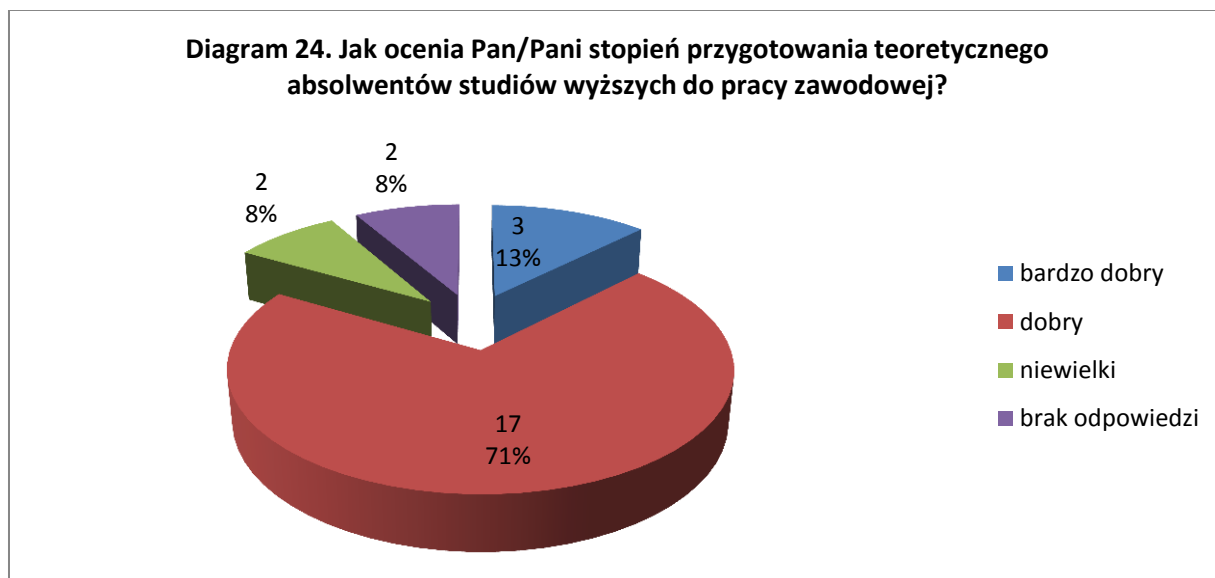
- „brak umiejętności synergii z innymi pracownikami, niezrozumienie wymagań rynku”,
- „długi proces adaptacji absolwentów na stanowiskach pracy”.

1 z respondentów zwrócił uwagę, że w przygotowaniu studentów do zawodu istnieje luka w umiejętnościach miękkich:

- „Moim zdaniem, w programach studiów wyższych za mało miejsca zajmują lub wręcz zauważyć można brak programów mających na celu wykształcenie zdolności i umiejętności osobowościowych (szkolenia sprzedażowe, organizacja własnej pracy, planowanie pracy, motywacja, umiejętności budowania i utrzymywania relacji, zorientowanie na cele i wynik, komunikacja)”.

Pytanie 38. Czy ocenia Pan/Pani stopień przygotowania teoretycznego absolwentów studiów wyższych do pracy zawodowej jako (a) niewielki, (b) dobry, (c) bardzo dobry?

Większość respondentów oceniła stopień przygotowania teoretycznego absolwentów jako dobry:

Pytanie 39. Proszę uzasadnić swoją ocenę.

Respondenci uzasadnili pozytywne opinie odnośnie stopnia przygotowania teoretycznego absolwentów studiów wyższych do pracy zawodowej następująco:

- „spora wiedza, znajomość przepisów, rynków, trendów”,
- „wiedza teoretyczna to baza do rozwiązywania problemów praktycznych i daje podstawę logicznego myślenia – samodzielnego”,

- „potrafią odczytywać i prawidłowo interpretować np. rysunki techniczne (dokumentacje projektową), stosować zamiennie rozwiązania w razie znalezienia błędów w mnie skomplikowanych projektach”,
- „absolwent studiów posiada wiedzę, która przydaje się w pracy”,
- „umiejętność nowych rozwiązań”,
- „w procesie rekrutacji kandydaci wykazują się znajomością zagadnień teoretycznych, jednak na stanowisku pracy, trudno im przełożyć je na działania operacyjne”,
- „możliwość korzystania z fachowej literatury, dostęp do publikacji naukowych”,
- „absolwenci posiadają wiedzę nt. mechanizmów rządzących rynkiem oraz umieją poruszać się w regulacjach prawnych, a także znają zasady i podstawowe narzędzia ekonomiczne wykorzystywane na rynku”.

W uzasadnieniu swojej oceny respondenci zwrócili też uwagę na następujące negatywne zjawiska:

- „Teoretycznie powinni znać narzędzia, jakimi będą posługiwać się w pracy - nie znają.”
- „Metody, definicje, reguły, ale nawet krótkie ćwiczenia, warsztaty są słabo prowadzone, nie dają praktyki.”
- „Teorie są przestarzałe albo studenci są uczeni ich w taki sposób, że nijak nie wiedzą, jak zaaplikować je w faktyczne działania w pracy.”

Respondenci wskazywali często na zbyt teoretyczną wiedzę studentów:

- „Absolwenci mają przygotowanie teoretyczne i mają kłopoty z adaptacją zdobytej wiedzy do warunków pracy oraz wymagań rynku.”
- „Mają lepiej opanowaną wiedzę teoretyczną niż praktyczną.”
- „Ocenilibym go na bardzo dobry, gdyby nie fakt, że teoria nie przydaje się w pracy tak często, jak przygotowanie praktyczne.”
- „Wiedza teoretyczna absolwentów jest dość duża, niemniej jednak nie zawsze wystarczająca.”
- „Wiedza teoretyczna jest na wysokim poziomie, lecz praktyczniejszą umiejętnością było by efektywne wyszukiwanie pożądaných informacji, nie zaś ich znajomości na pamięć.”
- „W trakcie nauki najwięcej jest zająć teoretycznych.”
- „Ocenę teoretyczną - wiedzę wystawia uczelnia, w zależności od rodzaju przedsiębiorstwa jest ona w mniejszym lub większym stopniu wykorzystywana - ujawniana przez absolwentów. Absolwent powinien posiadać umiejętność stosowania wiedzy teoretycznej w praktyce, z mojego doświadczenia mogę przekazać, że takich absolwentów swoim zakładzie nie zatrudniałem.”
- „Główne nastawienie na teoretyczne przygotowanie, mała współpraca z firmami. Jest grupa studentów zainteresowanych w okresach wakacyjnych pracą z firmami i z tej głównie grupy selekcja przyszłych pracowników, a także ze stażów absolwenckich.”